

UNELE ASPECTE GEOGRAFICE PRIVIND ECONOMIA AGRICOLĂ A OCOLULUI CÂMPULUNGULUI MOLDOVENESC ÎN SECOLUL AL XVIII - LEA

(Quelques aspects géographiques de l'économie agricole de "Ocolul"
Câmpulung Moldovenesc au XVIII-e siècle)

Ioan Iosep

I. Extensiunea geografică și așezările componente ale Ocolului

Inercarea de a reconstitui structura și importanța agriculturii în cadrul general al economiei Ocolului Câmpulungului Moldovenesc, veche vatră răzășească, are ca punct de plecare câteva constatări. Întâi, că problematica Ocolului a fost abordată mai mult din perspectivă istorică, fiind practic ignorate aspectele geografice, nu mai puțin interesante. În al doilea rând, cu începere din această perioadă apar informații mai bogate, inclusiv primele date statistice cu valoare operațională. Ele vor sublinia apogeul Ocolului ca instituție autohtonă, arhaică, și vor marca trecerea la Domeniul Câmpulungului cu administrație austriacă, modificarea structurilor social-economice tradiționale și apariția relațiilor capitaliste. În sfârșit, această temă și, respectiv, perioada la care ne referim permit relevarea câtorva aspecte de interes mai larg, unele insuficient explorate până acum, altele - inedite.

La începutul secolului al XVIII-lea, Ocolul Câmpulungului Moldovenesc, pe care Dimitrie Cantemir, în cunoscuta sa lucrare "*Descrierea Moldovei*" (1716) îl socotește cel dintâi dintre cele trei ținuturi ale Moldovei ai căror locuitori "*ce-i drept, nu țin de boierime, dar nu sunt supuși nici unui boier și fac la un loc un fel de republică*"¹, avea "cam 15 sate". Deși nu sunt numite, cele mai multe pot fi ușor identificate prin confruntare cu hărți de epocă (Bawr, Mieg, Büschel) sau documente²: Câmpulungul Moldovenesc (sau Vatra Câmpulungului, cum apare menționat frecvent), Sadova, Pojorâta, Fundu Moldovei, Ciocănești, Șaru Dornei (Șăreni), Iacobeni, Vatra Dornei (Dorna Vatra Șarului), Dorna Candreni (Candreni), Popeni, Dorna Arini (Dinsostenj), Dorna Arșița.³

Unele erau abia în curs de înfiripare, fiind alcătuite din gospodării puține și dispersate (casele Todarkanj sau Todașcani, casele Prohadilor - probabil Praleni de azi, casele Dyilu - poate corect Dealu - sau Putreda; Porșescu, Valea Putnei și Slobozia Putnei (acestea din urmă conform unui document din 1783)⁴, încât se putea ca uneori să fie înregistrate ca așezări de sine stătătoare, altele să fie considerate cătune sau părți noi ale vechilor sate

¹ Edit. Minerva, București, 1981, p.202; în continuare se va cita D.Cantemir, "*Descrierea Moldovei*".

² T.V. Stefanelli (1915), "*Documente din vechiul ocol al Câmpulungului Moldovenesc*", Edit.Acad.Rom., București; se va cita T.V.Ștefanelli, "*Documente ...*".

³ A se vedea și D.Werenka (1895), "*Topographie der Bukowina...*", Czernowitz.

⁴ T.Bălan (1960) "*Din istoricul Câmpulungului Moldovenesc*", Edit.Științifică, București, p.309 (se va cita în continuare T.Bălan, "*Din istoricul...*").

ori simple case izolate sau, în sfârșit, purtau denumiri generice. Astfel, satele din Depresiunea Dornelor, puternic răzlețite, deși aveau și denumiri distincte, erau cunoscute și sub numele generic "Dorna" (T.Bălan, "Din istoricul...", p.310). Nu de puține ori "roiurile" apropiate puteau fi reintegrate în scurtă vreme la "satele matcă" prin creșterea spațială a ambelor formațiuni. Într-o astfel de regiune, cu un grad de dispersie atât de pronunțat a habitatului uman, chiar și astăzi încercarea de delimitare pe teren a unor așezări în raport cu altele ar fi dificilă. Mai mult, trebuie avut în vedere că prin destrămarea Ocolului unele sate (ex. Coșna, 1769) au fost alipite la Ardeal (T.Bălan, "Din istoricul...", p.60), iar altele, după răpirea Bucovinei (1774) au rămas dincolo de "cordun", în Moldova (Dorna, Șarul și Păltinișul - cf. T.Bălan "Din istoricul...", p.130). Vrem să spunem, prin toate acestea, că numărul de sate indicat de Dimitrie Cantemir trebuie considerat cât se poate de exact. Toate erau sub ascultarea Vetrei Câmpulungului, formând, după părerea lui D. Onciul (1899) și C. C. Giurescu (1938) o confederație cnezială sau o uniune de obști sătești, anterioară statului feudal Moldova.⁵

Din punct de vedere geografic, Ocolul cuprindea mare parte din văile Moldovei superioare (având drept vatră Depresiunea Câmpulung) și a Bistriței Aurii, la care se adăuga și Țara Dornelor. El îngloba, de asemenea, sectoarele aferente ale Obcinei Feredeului, Obcinei Mestecănișului, Suhardului, Călimanilor, Giumalăului, Rarăului și Stânișoarei, cuprinzând deci un spațiu relativ întins în partea de nord-vest a Moldovei, la hotarul cu Transilvania și învecinându-se la nord, est și sud-est cu braniștile mănăstirilor Putna, Moldovița, Voroneț și Slatina (Fig.1).

II. Creșterea animalelor

Tot de la D.Cantemir aflăm că regiunea nefiind prielnică semănăturilor, locuitorii Ocolului "nu se pricep la meșteșugul lucrării pământului cu sapa, fiindcă **în munții lor nu au de fel țarini**". În schimb, favorizată de pășuni deosebit de bune, cum se găsesc puține în Moldova, "**creșterea oilor, îndeletnicirea lor principală, este singura care le dă hrana de fiecare zi**" (D.Cantemir, "Descrierea Moldovei", p.202 și 5; subl. n.).

Aceste informații sunt foarte credibile, putând fi probate și prin alte izvoare. Astfel, într-o descriere a Bucovinei din 1775 - 1776 se arată că pe munți se găsesc păduri nenumărate și codrii nepătrunși iar "*culmile cele mai înalte sînt în majoritate goale și acoperite cu cele mai frumoase pășuni, așa cum se văd și la poale, pe locurile unde prin munca locuitorilor s-a defrișat pădurea. Frumoasele și largile văi ale Dornei, Moldovei și Moldoviței sînt pline de locuitori, care **se întrețin numai din creșterea animalelor, mai ales a oilor, neposedînd de loc ogoare, care încep abia de la Capu Codrului***" (subl.n.)⁶. Nu era deloc în intenția autorului - expert militar - să facă o descriere romanțată a Bucovinei, pentru că raportul său și sugestiile avansate pe baza cunoașterii directe în teren timp de 3 ani a realităților aveau să stea la originea planurilor de organizare militară și economică a provinciei abil anexată de Imperiul austriac. Ori, scopul acesta presupunea consemnări cât mai realiste.

⁵ O comunitate sătească asemănătoare dar mai târzie și formată din sate mănăstirești a luat naștere și pe valea Moldoviței, în jurul satului cu nume la fel de sugestiv - **Vatra** Moldoviței, după cum și așezările din Țara Dornelor, inițial componente ale Ocolului Câmpulungului, au tins cu timpul spre o evoluție de sine stătătoare, grupându-se în jurul altei "vetre" cu poziție centrală - **Vatra** Dornei.

⁶ J.Polek (1897), "Topographische Beschreibung der Bukowina von Major Fr.von Mieg", Jahrbuch des Bukowiner Landes - Museums, Czernowitz, p.13 -14.

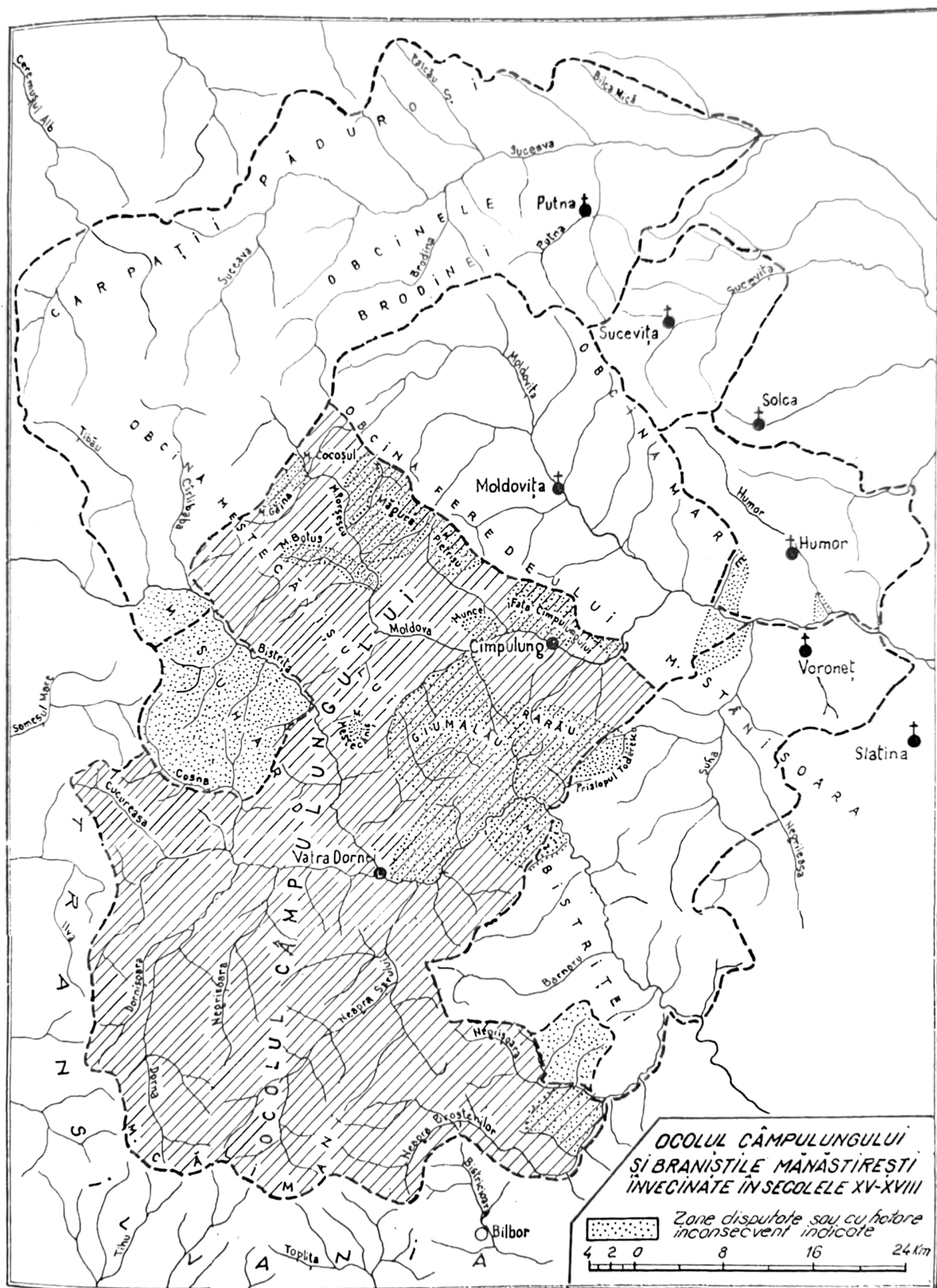

Fig. 1.

Câțiva ani mai târziu, în 1787, directorul Domeniilor statului din Lemberg, Ainsler, notează și el cu ocazia vizitării Ocolului că acesta era bogat în păduri, poieni, imașuri; țărani creșteau vite cornute, cai, oi, produceau unt, brânză, piei, blănuri pe care le vindeau în Transilvania. Cultura plantelor nu era rentabilă (de fapt, nu era posibilă - n.n.), de aceea ei plecau la șes unde arendau pământ în acest scop (T.Bălan, "Din istoricul...", p.16).

Toate aceste surse "din afară" sunt întrutotul confirmate de documente câmpulungene. Astfel, la 1793, sătrarul câmpulungean Ilie Cîrste descrie astfel greutatea traiului muntenilor: "...strămoșii, moșii și părinții lor au deschis locuri din păduri verzi și ș-au făcut casă și moșioare și fănațu pentru hrana vitelor lor (...), într-acei munți unde nice odată hrana lor ce di toate zilele n-au locuri să o facă, ce numai ară pe locuri boierești, mănăstirești și răzășești, o fac și cu mare și multă ostenială o duc la căsile lor (...) perzându-ș vreme cu căratul pâinii aice în Câmpulungu, întocma ca niști oaspeți pi la casele lor". Aproape aceleași cuvinte revin și într-un document din 1813. (T.Bălan, "Din istoricul...", p.311-312 și 133).⁷

Acest tablou general al structurii agriculturii Ocolului în secolul al XVIII-lea este extrem de plastic sintetizat într-un memoriu al locuitorilor, adresat administrației din Lemberg (11 iulie 1793), din care reproducem următoarele : stăpânirea nu ia în considerare că "un țăran, ce șede în țară pe loc neted (e vorba din nou de zona mai joasă, de podiș, a Moldovei - n.n.), găsește chivernisala vieții sale în verdețurile grădinilor, și din sămănătura câmpului, fiind că se face : mazere, fasole, linte, bob, hrișcă, păsat; se află și roadele pomătului, cereșe, prune, perje, pere, mere, care toate aceste în locul locuinții noastre nu sînt și stîncă nu le rodește, și hrana noastră o zi ca alta în toată viața noastră, la vreme de post, mămăligă uscată (mulți sînt care nici aceea n-au), ear în vreme de fruct o zi ca alta mămăligă și brînză, și acei mai mulți n-au nici aceea, ear găini, gîște și rețe cum și rîmători de tăeat la noi foarte rar se află, fiind că nu este cu ce să le ținem; toate acestea nu se priimesc la socoteală de cătră numiții dregători. Dar cu aceea vor să ne apese, să ne dovedească, cum că **avem plodu vitelor pre mare** (subl. n.), că la dînșii pre mare numărul oilor este la un gospodariu 200, și acest feliu de gospodari poate s-ar găsi: 4 sau 5 în tot ocolul Cîmpulungului, la dînșii pre mare este: 10 sau 12 vaci la un gospodariu, și de aceștia poate s-ar găsi unu sau doi la Dorna."⁸

Pentru a completa imaginea economiei zootehnice, se mai impune un lucru: precizarea **numărului de animale** crescute de locuitorii Ocolului. Așa cum menționam în partea introductivă, cu începere din secolul XVIII dispunem de date statistice care, cu tot caracterul lor disparat, fragmentar, sunt valorificabile în acest scop, cu bune rezultate. Ele se referă la numărul oilor, caprelor și taurinelor, adică tocmai la categoriile cele mai importante ale șeptelului.

Ovinele. Într-una din paginile "Descrierii Moldovei" se afirmă că după catastifele cu socoteli ale țării "numai din Cîmpulung (Ocolul Câmpulungului - n.n.) se strîngeau 24.000 de oi sub numele de zeciuală"(D.Cantemir, "Descrierea Moldovei", p.177). De aici ar rezulta

⁷ Deplasările în scopuri agricole ale muntenilor bucovineni spre Podișul Moldovei, "la șes" sau "la țară" cum spun ei și astăzi, adică în zona arabilă, unde se cultivă cerealele, corespunzând, după cum se vede, unor necesități vitale, merită o atenție specială; de aceea, din lipsă de spațiu, ne rezervăm publicarea acestui aspect cu altă ocazie.

⁸ "Noth-und Hilferuf der Gemeinden des Moldauisch - Campulunger Okols in der Bukowina", Wien, p.284-294.

că numărul total al oilor era de aproximativ 240.000⁹. Poate fi reală această cifră sau măcar apropiată de realitate ? Exista într-adevăr potențialul geografic în măsură să asigure o încărcătură atât de mare de ovine ? Iată ce ne-am propus să verificăm, întrucât până acum, din câte cunoaștem, nu s-a făcut acest lucru, nici de către istorici, nici de geografi. Nu este vorba de o simplă cifră, ci de un element de mare valoare, definitiv pentru economia Ocolului, după cum am subliniat deja.

O observație se impune de la bun început: cifra de 240.000 capete pare, într-adevăr, foarte mare. Ea reprezintă mai bine de jumătate din numărul total al ovinelor și caprinelor recensate, de exemplu, la 3 februarie 1984, în condițiile unor prevederi decretuale foarte riguroase, în întreg județul Suceava: 460.668 capete, și respectiv 374.400 capete la recensământul din 7 ianuarie 1992. Pentru comunele situate pe teritoriul de odinioară al Ocolului, evidențele statistice ale recensământului din 1984 indicau un număr de 23.617 ovine și caprine, iar ale celui din 1992 - 23.487 capete, deci practic egal cu "*decima ovium*", sau, altfel spus, de 10 ori mai mic decât totalul prezumtiv din secolul al XVIII-lea. În mod corespunzător, rezultă că și densitatea ovinelor depășea cu mult valorile actuale, care sunt cuprinse, în medie, între 80 și 140 capete / 100 ha agricol¹⁰.

Aplicând informațiile statistice cuprinse în "*Dicționarul geografic al Bucovinei*" (E. Grigorovitz, 1908) la teritoriul fostului Ocol, rezultă că la sfârșitul secolului al XIX-lea (1896) aceste animale erau mai numeroase decât în 1984 sau 1992, depășind cifra de 30.000 capete. Așadar, prin extrapolare regresivă, se poate admite că în secolul al XVIII-lea numărul ovicaprinelor a putut fi mai mare decât în secolul al XIX-lea și, respectiv, al XX-lea, cauzele reducerii treptate a ovinelor după 1774 fiind, foarte probabil, orientarea spre intensificarea creșterii bovinelor (cele două categorii de animale disputându-și baza furajeră și forța de muncă necesară pentru îngrijirea lor) și dificultățile de iernare a oilor, în noile condiții, peste "*cordun*", în Moldova.

Pentru verificarea statistică propriu-zisă, la nivelul secolului al XVIII-lea nu dispunem de date cantitative complete pentru întregul Ocol. S-a păstrat, însă, "*Tabla goștinii pentru Vatra Câmpulungului*", adică pentru localitatea de reședință a Ocolului: cele 263 familii înscrise în ea aveau, la 1792, 9.678 oi și 1.433 capre, deci un total de 11.111 capete (T.V. Ștefanelli, "*Documente...*", p.226-229), respectiv o medie de 42,2 ovicaprine la o familie. Este adevărat că multe familii din Câmpulung erau sărace, dar, după cum rezultă din tabelul citat, existau și 14 familii cu peste 100 de oi fiecare, dintre care una avea 300.

Editorul documentului nu pare să sesizeze sau să dea importanță faptului că lista se încheie brusc, fără semnături sau alte însemnări, și deci nu ajunge la supoziția că ori nu a fost terminată, ori că, mai probabil, ultimele foi s-au pierdut; face doar observația, de altfel foarte adevărată și importantă în contextul discuției de față, că "bate la ochi" lipsa aproape totală a mării și bogatei familii a Flocenilor, al cărui nume, în treacăt fie spus, are la bază un cognomen legat tocmai de faptul că era mare crescătoare de oi.

Certitudinea "*amănuntului*" că lista este incompletă ne-o oferă Conscripția din 7 septembrie 1786, în care numărul total al capilor de familie este de 376, deci cu 113 mai

⁹ M. Lazăr (1981), "*Creșterea animalelor în Moldova în secolele XVII-XVIII, în viziunea cronicarilor*", Terra nostra, IV, p.206.

¹⁰ M. Apăvăloaei, "*Unele aspecte economico-geografice privind sectorul zootehnic din bazinul mijlociu și superior al Moldovei*", în "An. șt. Univ. Al. I. Cuza", secț. II, c, Geogr., Tom XVI, Iași, 1970 și "*Aspecte economico-geografice ale sectorului de creștere a animalelor din bazinul mijlociu și superior al Bistriței*", în "Lucr. șt.", Geogr., Oradea, 1971.

mare decât în "*Tabla goștini*", și apoi "*Banii porției împărătești*" din 29 decembrie 1790, unde se află înscriși, în afară de negustori, 335 birnici (T.V. Ștefanelli, "Documente...", p.161, 168 și 211).

Chiar acceptând faptul că în "*Tabla goștini*" nu figurau toate familiile (gospodăriile) din localitatea Câmpulung, ci numai familiile proprietare de animale, totuși diferența ni se pare prea mare, cu atât mai mult cu cât cele trei surse documentare pot fi considerate cvasisincrone. De aceea, dacă adăugăm și defecțiunile probabile de înregistrare, putem considera că în perioada 1786 - 1792 numărul total al familiilor din Câmpulung trebuie să fi fost de cel puțin 400, afirmație întărită de statisticile austriece din 1774 și 1784 (D.Werenka, "*Topographie der Bukowina*", p.45) și recensământul rusesc din 1774¹¹.

Dacă admitem că din numărul total de mai sus puteau să dețină oi și capre un număr de cca 350 familii și aplicând la acesta coeficientul mediu obținut pe baza "*Tablei goștini*" (42,2 ovicaprine / familie), rezultă că numai în "Vatră" - așezarea cea mai mare din Ocol, este adevărat - reveneau cam 15.000 capete.

În realitate, întrucât înregistrarea oficială a animalelor urma să servească, la fel ca și azi, la stabilirea dărilor, este lesne de înțeles că țăranii încercau, prin toate mijloacele, să declare cât mai puține. O dovadă a înregistrării superficiale sau pe baza unor simple declarații verbale sunt numeroasele valori rotunjite, atât la familiile mai sărace, cât și la cele bogate. Posibilitățile de verificare ("*cercături*") erau reduse, atât vara, când turmele se răspândeau prin munți, cât și iarna, când numai o parte din turme erau ținute pe lângă gospodării sau la "*odăile*" apropiate, majoritatea fiind duse, după cum vom arăta în continuare, în transumanță, la mari distanțe. Iată ce voia să spună Dimitrie Cantemir când afirma că "*e greu de spus câte și cât de mari sînt turmele de oi de pe munte*" (p.50) și iată una din motivațiile măsurii pe care a încercat să o ia unul din predecesorii lui de a concentra populația în seliști și cătune, "*dregătorilor și slujbașilor fiindu-le cu supărare umblînd ai căuta pe oameni, împrăștiați câte doi trei prin poieni*"¹².

Credem că, la fel ca și astăzi, se creșteau oi țurcane, rasă cu lână grosieră dar cu o bună producție de lapte, perfect adaptată la condițiile montane.

O subliniere aparte merită **creșterea caprelor**, raportul numeric față de oi fiind de 1 : 6,7, mult mai mare ca în prezent. De exemplu, 21 de familii câmpulungene (din totalul de 263) aveau peste 20 capre fiecare, maxima fiind 50. Întrucât caprele dau o producție mai mare de lapte, creșterea lor era avantajoasă, proprietarii primind de la stână o cantitate dublă de brînză față de situația în care ar fi avut același număr de oi. Foarte apreciată și solicitată era pielea de caprine, în deosebi pentru încălțăminte femeiască (saftian).

Asemenea înregistrări ale animalelor trebuie să fi fost făcute și centralizate și la nivelul întregului Ocol, pentru toate așezările, nu doar pentru localitatea de reședință, dar nu s-au păstrat. De aceea suntem obligați să apelăm tot la instrumentul indirect al încărcăturii medii de ovicaprine pe familie calculat pentru localitatea Câmpulung, pe baza căruia cele aproximativ 1.000 - 1.200 familii din Ocol¹³ ar fi putut deține un număr de 50.000 oi și capre, deci, aparent, de cinci ori mai mic decât numărul dedus pe baza informației lui Dimitrie Cantemir. De fapt, așa cum am arătat mai sus, și această cifră trebuie considerată ca minimă, cu mult sub cea reală. În plus, dacă în cadrul "Vetrei" conscripția

¹¹ P.G.Dmitriev (1975), "*Moldova în epoca feudalismului*", vol.VII, p.I, Chișinău, p.245-249.

¹² N.Iorga, "Documentele familiei Calimachi", vol.I, p.466.

¹³ Prelucrare după D.Werenka, lucr.cit., p.45 și urm. și P.G.Dmitriev, lucr.cit., p.242-260.

populației și înregistrarea animalelor era mai ușor de efectuat, deoarece gospodăriile erau situate pe vale, mai grupate, deci mai accesibile și mai ușor controlabile de către recenzori, pentru celelalte așezări din Ocol, cu o structură pronunțat dispersată, operațiunile de recenzare erau mult mai dificile. În aceeași ordine de idei, este greu de acceptat că numărul familiilor câmpulungene deținătoare de ovine și caprine (263 familii) să fi fost mai mic decât al celor crescătoare de bovine (316 familii) așa cum par să indice documentele, știut fiind că oile și caprele, mai puțin pretențioase, sunt mai ușor de crescut, îndeosebi în ce privește iernarea.

În mod asemănător se poate proceda și pentru stabilirea numărului **bovinelor**. Folosind "*Tabla vitilor ce se află aici în vatră pe anul 1790*", se constată că cele 316 gospodării din satul Câmpulung posedau 1.318 vite mari și 197 poli, adică "*jumătăți de vite*" sau vite mici, tineret (T.V. Ștefanelli, "*Documente...*", p.199-203), cu o medie de aproape 5 taurine / gospodărie. Din total, 13 familii posedau peste 10 vite mari fiecare, iar una - 52 capete. Aplicând acest coeficient la tot Ocolul, respectiv la un număr de 1.000 - 1.200 gospodării deținătoare, rezultă un total de 4.500 - 6.000 bovine, număr care trebuie privit cu multă rețineră, din motive similare celor discutate în cazul ovinelor. La argumentele deja expuse mai sus, se mai poate adăuga observația că raportul dintre tineret și animalele adulte (1 : 7) este anormal, chiar suspect de mic, de unde presupunerea că recenzarea animalelor tinere era cu atât mai superficială și lacunară.

În reconstituirea noastră considerăm util să mai invocăm un document. Dacă, așa cum am arătat deja, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea un gospodar de frunte poseda 100 - 200 de oi și/sau 10 - 12 vaci, la 1832, un "*gospodar de mijloc*" din Fundu Moldovei, certificat ca atare prin semnăturile reprezentanților oficiali ai obștii și ai mai multor martori, având o familie compusă din 5 persoane, poseda 24 fâlcă și 40 prăjini de fâneată, 10 fâlcă de pășune, 4 boi, 5 vaci cu viței (se confirmă astfel îndoiala noastră, exprimată mai sus cu privire la raportul tineret - vite adulte), 2 vaci sterpe, o iapă și 20 de oi (T.V. Ștefanelli, "*Documente...*", p.399). Deși decalajul este de numai patru decenii, se constată deja tendința de creștere numerică a bovinelor în detrimentul ovinelor, tendință întrezărită la satele dornene chiar de pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea ("*Noth-und Hilferuf*", p.293).

Aprecierea veridicității informațiilor statistice și mai ales a celor documentare ar fi incompletă, după părerea noastră, dacă nu s-ar încerca și evaluarea potențialului factorilor fizico-geografici, social-economici și istorici, ca premise ale creșterii animalelor.

Datorită greutății traiului la munte, "*la loc strâmt*", formulă ce revine ca un lait-motiv - motiv în documentele câmpulungene - și în schimbul obligației de a asigura paza hotarului țării și a drumului spre Transilvania, domnitorii Moldovei au acordat câmpulungenilor o serie de scutiri și privilegii, bazate la început pe "*obiceiul pământului*", întărite mai apoi prin hrisoave. Dintre ele, unele au avut o importanță de netăgăduit asupra creșterii animalelor. Așa de exemplu, dreptul de lăzuire a codrului și de stăpânire a pășunilor și fânețelor astfel obținute (răzășie secundară) a constituit un factor esențial pentru sporirea numărului de animale, aceasta determinând, la rândul ei, ca într-un cerc vicios, continuarea procesului de despădurire. Hărțile de epocă, realizate de Bawr (1769 - 1772), Mieg (1774)¹⁴ și Büschel (1773 - 1775) confirmă că în secolul al XVIII-lea defrișarea pădurii era avansată. În general, expansiunea fânețelor și pășunilor s-a făcut de jos în sus, dinspre culoarele văilor și depresiuni, dar - cu intensitate mai mică - și în sens invers, atacându-se limita superioară a pădurii. Nu au lipsit nici curăturile în interiorul masivelor păduroase, toate aceste procese

¹⁴ I.Iosep, M.Lucaci (1982), "*Analiza geografică a unei hărți vechi a Bucovinei*", Lucr.Sem.geogr. "D.Cantemir", nr.3, Iași, p.121-131.

contribuind la avansarea în altitudine și la dispersia elementului uman, atât prin gospodării permanente, cât și prin forme simple de habitat, folosite sezonier sau pe toată durata anului: odăi (numite local târle, bordeie și mai rar, îndeosebi în trecut - sălașe) și stâne¹⁵. Primele aveau probabil, ca și astăzi, o frecvență mai mare între 800 și 1.000m, în timp ce stânele - între 800 și 1.400m.

Ca urmare, mențiunile despre runcuri și lazuri de păscut sau cosit, preluți, curățuri, arșițe, săcături, ciungituri și poiene "*făcute cu mâinile noastre din pădure întregă*" sau "*din pădure verde*" se întâlnesc mai la tot pasul în volumul de documente publicat de T.V.Ștefanelli, multe din aceste apelative rămânând înscrise în toponimie. Toate aceste pajiști de origine antropică (secundară) s-au adăugat celor naturale-subalpine și alpine, de pe masivele muntoase înalte de la periferia estică, sudică și vestică a Ocolului (Fig.1): Rarău (1651 m), Giupalău (1857 m), Călimani (2100 m), Suhard (1932 m).

În vremuri mai vechi, tot ca o reminiscență a economiei obștilor sătești devălmașe, câmpulungenii nu plăteau, printre altele, "*nici pentru dejma fânașilor, nici pentru pășunatul vitelor, ci întru toate au fost slobozi și nesmintiți*" (T.Bălan, "*Din istoricul...*", p.312, document din 1793). Erau, de asemenea scutiți de folărit (darea pe brânză - cf. T.Bălan, "*Din istoricul...*", p.96-120, 299, 303, 306)¹⁶, ca și de taxele vamale la vânzarea "*bucatelor*" - oi, miei, vite, cai ("*oricâte bucate și-ar duce ei în țeara Ungurească să le vândă sau și pă la alte târguri ... nici o vamă să nu dea*") sau a diverselor produse - lătăciuri, lână, sumane, cergi, brăie, catrințe, brânză ("*ori la ce târgu ar merge și ce ar duce de vândut să fie în pace de mortasipie*"; T.Bălan, "*Din istoricul...*", p.118-119, 293). Aceste scutiri sugerează nu numai structura economiei locale, ci au o semnificație mai profundă: ele trebuie înțelese drept unul din factorii stimulatori ai dezvoltării creșterii animalelor, ai specializării economiei în această direcție, ajutându-ne să înțelegem mai bine rolul pe care l-au jucat în cadrul Ocolului.

Este adevărat că, pe măsura dezvoltării relațiilor de producție feudale, a extinderii și consolidării braniștilor mănăstirești¹⁷ și a proprietăților boierești, pe seama unor părți ale ținutului răzășesc al ocolului Câmpulungului (T.Bălan, "*Din istoricul...*", p.121-134), aceste libertăți au început să fie afectate. Astfel, vâratul sau tomnatul animalelor și cositul fânului în munții aparținând mănăstirilor sau boierilor care îi primiseră ca danii domnești urmau să se facă doar cu tocmeala și cu voia stăpânilor moșiei. Cu toate îngrădirile, un document din 1767, precizând că "*din streini afară de lăcuitori ce sânt acolo în munți nimene să nu fie volnic a intra*" (T.Bălan, "*Din istoricul...*", p.305 și 107; subl.n.) lasă să se înțeleagă faptul că și în noua situație răzeșii câmpulungeni, ca oameni ai locurilor, continuau să fie oarecum avantajați, având a doua opțiune, după vecinii mănăstirești.

Pe lângă toate aceste condiții, deosebit de favorabile, un alt factor care a avut un rol decisiv asupra creșterii oilor a fost **transhumața**, iernaticul liber al turmelor "în țară" (zona extramontană, cultivabilă), un privilegiu deosebit de important și pe care l-au exploatat din

¹⁵ I.Iosep (1985), "*Unele considerații asupra răspândirii în altitudine a așezărilor omenești din regiunea geografică - economică a Obcinelor Bucovinei*", în "Buletin șt.", Suceava, 1985, p.123-134.

¹⁶ După acest autor (p.116) câmpulungenii ar fi fost scutiți și de goștină (darea pe oi), dar din nici unul din documentele publicate de el sau de T.V.Ștefanelli nu rezultă acest lucru, după cum nu se confirmă nici presupunerea că scutirile de goștină și folărit, datorită conținutului lor aproape identic, funcționau alternativ, un an plătindu-se una, în cel următor - cealaltă.

¹⁷ P.Blaș, I.Iosep (1993), "*Contribuții la cunoașterea braniștilor din Bucovina, în Suceava*" - Anuarul Muz.Jud., XVII - XVIII - XIX (1990 - 1992), Suceava.

plin¹⁸: "pentru ernaticul oilor adunându-le în toate iernile încoace în țeară la ernatec pă obiceiul lor ori la care braniște și pre a cui moșie ș-ar erna bucatele, despre niminea nici o supărare să n-aibă, nici să-i oprească (...) nici să să ispitească nimeni a le ceare dijmă pentru ernatic, nici boiari, nici călugări, nici alți nimine, căci lor așa li s-au făcut obiceiul, precum le scriu cărțile și de la alți domni ce au fost denainte de Noi" (T.Bălan, "Din istoricul...", p.294, document din 1736; subl.n). Rezultă clar că la data respectivă transhumața câmpulungeană era un fenomen social-economic foarte avantajos, bine încheșat, tradițional, informațiile documentare și toponimice permițându-ne reconstituirea desfășurării ei spațiale (Fig.2).

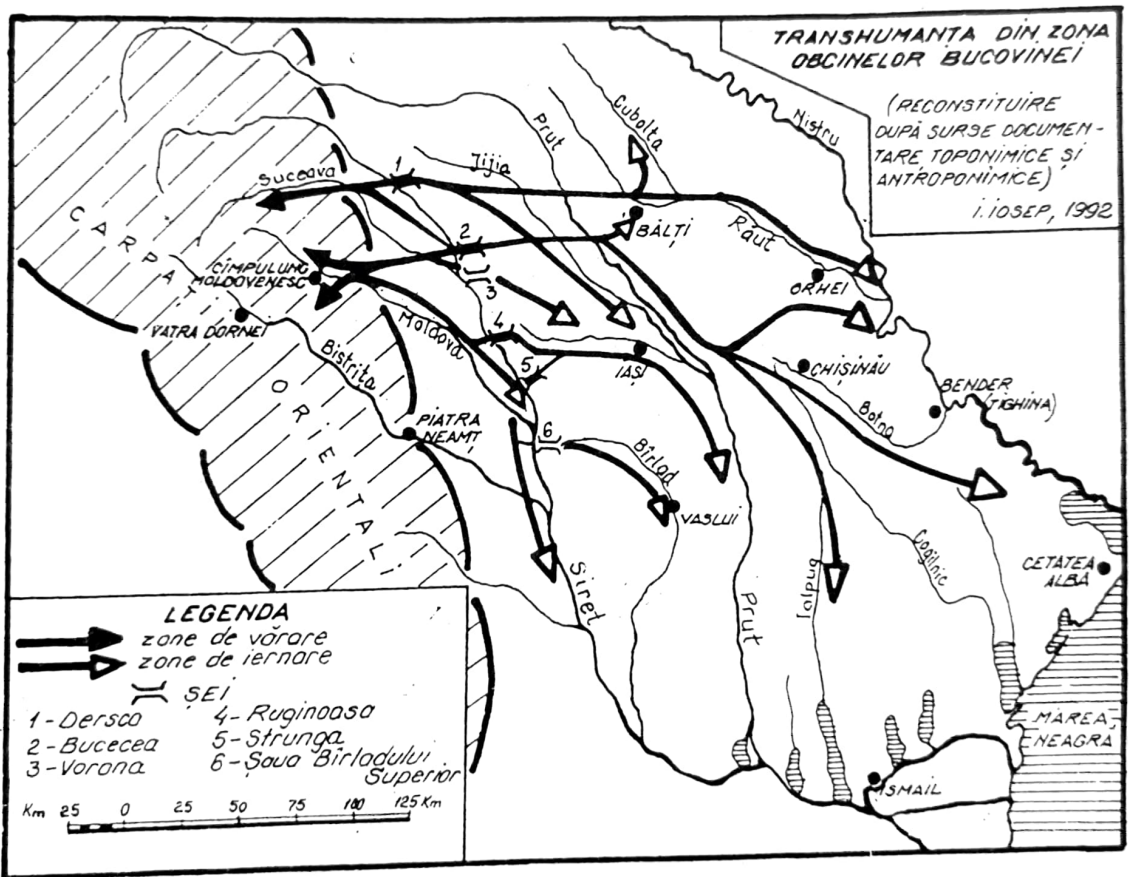

Fig. 2

Astfel, aria de transhumață cuprindea atât zona de podiș, de luncă și bălți dintre Siret și Prut (Podișul Moldovei), cât și cea dintre Prut și Nistru (Câmpia Bălților, Podișul Moldovei de Nord, Podișul Nistrului, Podișul Codrilor, Colinele Tigheciului și Câmpia Nistrului Moldovei de Nord, Podișul Bugeacului). Transhumața liberă în zona extramontană crea posibilitatea creșterii unui număr mult mai mare de oi și capre decât ar fi permis valorificarea exclusivă a pajiștilor locale (din cadrul Ocolului): oricât de mult s-ar fi extins acestea, numărul de animale n-ar fi putut depăși o anumită limită, dictată de posibilitățile de iernare pe loc. Aportul și caracterul complementar al celor două zone - cea de păstorit local, cu vărarea în munții apropiați, din cuprinsul Ocolului, și cea de păstorit transhumant pe

¹⁸ I. Iosep (1995), "Un fenomen inedit - transhumața câmpulungeană", în "Analele științifice de istorie - Codrul Cosminului", serie nouă, nr.1, Univ. "Ștefan cel Mare", Suceava, p.285-294.

perioada toamnei și a iernii - sunt foarte bine conturate de documentul datat 1793, deosebit de prețios: "*această ploadă cu nenumărată greutate este, căci earna începe de la luna lui Octombrie și după starea locului până la jumătate Maiu și adeseori până la sfârșit ține și oamenii cu ploada lor ce de vite sînt sîliți a merge în țară, la loc neted și caută fir pentru vitele lor, precum și aceasta știut este și dovedit cum că cele mai multe vite, Cîmpulungenii le ernează în partea Moldovei pe la lași și mai în gios de lași, pe apa Prutului și Seretiului*" ("Noth-und Hilferuf...", p.293).

Fenomenul era în plină desfășurare la mai multe decenii după anexarea Bucovinei (I.Iosep, "*Un fenomen inedit...*", p.287). După ce erau vărate în munții apropiați (Rarău, Giupalău, Suhard, Obcine), pe pășunile naturale de tip subalpin sau pe pășunile de origine secundară rezultate prin defrișări la limita superioară a pădurilor, pe la jumătatea lunii august (15 august, de Sf.Maria) oile "*se răscoleau*", adică erau coborâte la târlele sau odăile din zona fânețelor unde erau pregătite rezerve de fân, iar o parte chiar mai jos, în sate, până la începutul lunii octombrie, când plecau în transhumanță. Intoarcerea avea loc în a doua jumătate a lunii mai, ciclul încheindu-se cu urcatul la munte în jurul datei de 21 mai (Sf.Constantin). Calendarul tuturor acestor deplasări îmbrăca o anumită aproximație cronologică, în funcție de condițiile meteorologice concrete din fiecare an. Dreptul de iernare liberă pe orice fel de moșie era prevăzut în mod expres pentru perioada dintre Sf.Dimitru (26 octombrie) și Sf.Gheorghe (23 aprilie).

Cât de mare va fi fost numărul oilor și caprelor care erau duse la iernat "în șes", este greu de stabilit. Singurul lucru care se poate spune este că trebuie să fi fost, desigur, apreciabil, dacă avem în vedere mărimea zeciuiei indicate de Dimitrie Cantemir, informația documentară citată mai sus foarte categorică, conform căreia **cele mai multe animale erau iernate în zona extramontană** și, în sfârșit, comparația cu transhumanța din Ardeal spre Țara Românească și Dobrogea. Treptat însă, din cauze multiple (I.Iosep, "*Un fenomen inedit...*", p.290), transhumanța câmpulungeană a regresat, până la stingere, determinând în mod firesc reducerea numărului de oi și capre crescute de câmpulungeni.

În afară de oi, capre și bovine, în zona Câmpulungului se creșteau și alte animale, ca de exemplu **cabaline**. Informația i-o datorăm tot lui D.Cantemir: "*un cal destul de micuț, asemănător la trup cu cel rusesc, dar foarte puternic și răbduriu la muncă, cu o copită atît de tare, încît nu e nevoie să fie potcovită, chiar dacă merge pe drumurile cele mai aspre*" (D.Cantemir, "*Descrierea Moldovei*", p.51-53). Prin urmare, așa-zisul "cal huțul" pare să fie de fapt o rasă indigenă veche, bine adaptat la condițiile aspre de climă și relief accidentat. Informația este confirmată și de Mieg, în raportul militar amintit mai înainte: "*locuitorii se folosesc pentru căratul celor necesare traiului sau pentru întreținerea comerțului cu brînză, unt, piei, pe care le vînd în Ardeal, de cai de povară, posedând o mulțime de asemenea animale*" (J.Polek, "*Topographische Beschreibung...*", p.14; subl.n.). Apreciindu-i calitățile și socotindu-l, ca de altfel toți cei care l-au studiat, ca fiind mai puțin indicat pentru tracțiune dar excelent pentru călărie și samar pe drumurile și cărările accidentate ale munților, expertul militar propune înființarea unei herghelii, ceea ce se și realizează, mai întâi la Rădăuți (1792) și apoi la Lucina, inițial sub forma unor grajduri și amenajări destinate pășunatului de vară al hergheliei rădăuțene (1807) iar ulterior (1856) ca herghelie de sine-stătătoare.

În lipsa pădurilor de fag și stejar, care în alte regiuni ofereau o bază naturală importantă, **creșterea porcinelor** era nesemnificativă ("Noth-und Hilferuf...", p.284-294). Ea nu se putea baza nici pe utilizarea cartofului, introdus în cultură abia pe la începutul secolului al XIX-lea, și nici a porumbului: pe de o parte condițiile climatice locale erau improprie pentru acesta din urmă, iar producerea (prin arendare) și transportul lui din zona

de podiș la munte erau anevoioase și costisitoare.

Tot lipsa cerealelor explică de ce **păsările domestice** erau "foarte rar" întâlnite aici la munte ("Noth-und Hilferuf...").

În ce privește **apicultura**, se poate aprecia că ea avea o anumită dezvoltare, în ciuda condițiilor climatice precare: veri scurte și ploioase, răcoroase, cu umiditate atmosferică și nebulozitate ridicate, ierni lungi și geroase. Un alt factor negativ era, foarte probabil, ca și astăzi, consumarea de către albine pe perioada de iarnă a rezervelor de miere de mană, recoltată de la conifere, cu zaharuri neasimilabile direct de albine, ceea ce genera o mortalitate ridicată. Cu toate acestea, albina carpatică este cunoscută pentru rezistența sa și prin urmare cele câteva mențiuni documentare relative la creșterea albinelor pe care le-am identificat trebuie să li se acorde creditul cuvenit: una (din anul 1781) se referă la o stupină din Câmpulung, cealaltă (din anul 1767) - la desetina de stupi pe care trebuiau să o dea oamenii bisericești din Câmpulung și Dorna (T.V. Ștefanelli, "Documente...", p. 129 și 95). Referitor la cea din urmă ni se pare important de reținut condiția prevăzută, și anume că până la 30 de stupi avea să se dea o dare de un leu, de unde rezultă că puteau exista efectiv proprietari ce să dețină 10-20-30 stupi iar unii - peste acest număr. Cu atât mai mult aveau să plătească desetina de stupi locuitorii de rând (D. Cantemir, "Descrierea Moldovei", p. 177).

O prisacă este menționată, la 1766 (T.V. Ștefanelli, "Documente...", p. 85) undeva lângă Câmpulung (Valea Caselor-p. Sărătruc) iar ceva mai târziu (1824) aflăm și despre existența unei stupine la Breaza ("Din tezaurul documentar sucevean", București 1983, p. 577).

Este posibil ca datorită asprimii climatului, și în zona Câmpulungului stupii să fi fost transportați pentru iernare în adăposturi speciale (temnice sau zămnice)¹⁹, practică obișnuită în anumite părți ale Moldovei.

Puținele mențiuni despre albinărit trebuie interpretate și prin aceea că, la fel ca și în cazul altor categorii de animale, vânzarea, moștenirea, daniile nu impuneau neapărat încheierea unor acte oficiale. Foarte utile sunt informațiile indirecte, deductive, care transpar din menționarea dării pe stupi, cum am văzut mai sus, din dările de ceară, descântatul în miere, producerea și consumul miedului, înmormântări etc. (T.V. Ștefanelli, "Documente...", p. 95, 96, 290, 65, 329, 9).

În condițiile arătate, nu știm dacă în zona Câmpulungului era cazul să fie aplicată "pravila țării", cum spune D. Cantemir, în conformitate cu care nimeni nu avea voie să aibă mai mulți stupi decât îngăduie pământul fiecăruia, ca să nu-i păgubească pe vecini.

Credem că pentru a evalua corect importanța albinăritului în cadrul Ocolului Câmpulungului ar fi util să amintim, pentru comparație, că și mănăstirile din zona de munte a Bucovinei practicau intens această activitate, în cazul lor mențiunile documentare fiind mult mai numeroase, dar nu trebuie scăpat din vedere faptul că stupinele (prisăcile) mănăstirești erau amplasate nu atât la munte, "la sediu", cât pe proprietățile sau braniștile pe care le aveau în zona de podiș, mai favorizată climatic.

III. Cultura plantelor

Sursele disponibile (D. Cantemir, Mieg) fie că neagă cât se poate de categoric existența semănăturilor (arături, ogoare sau țarini), așa cum am arătat deja, fie că nu le menționează nici măcar ca situații speciale (Colecțiile T.V. Ștefanelli și T. Bălan). La o asemenea latitudine (peste 47°N) și altitudine (peste 500 m) faptul este cât se poate de

¹⁹ J. Ciută (1989), "Considerații privind tehnica apicolă în Moldova feudală", în "Apicultura", nr. 10, București.

firesc și pe deplin explicabil din punct de vedere climatic: mai în amonte de Vama și Câmpulung (unde, exagerând puțin, un document spune că nu se vede lucind soarele pe văile înguste și adânci), **ovăzul** și chiar cele mai rezistente varietăți de **porumb** nu mai ajung, practic, la coacere (T.Bălan, "Din istoricul...", p.327; "Noth-und Hilferuf"). În ce privește **cartoful** și unele plante furajere (trifoiul), culturi teoretic posibile la altitudini de peste 500 - 600 m, ele nu erau cunoscute în secolul al XVIII-lea, fiind introduse treptat din perioada 1812 - 1815 (de exemplu documentul din 1823 citat de T.Bălan, "Din istoricul...", p.212) și respectiv în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Din motivele arătate, terasele agricole (răzoarele) nu au nici pe departe dezvoltarea și dimensiunile celor din alte regiuni carpatice.

Cultura legumelor este menționată doar în câteva documente. Astfel, la 1763, Grigore Ioan Calimah îi scutește pe câmpulungeni de "zeciueala pentru grădinile de legum" pe care le-o cerea Maria Jitniceroaia, beneficiara unor danii asupra câtorva munți din Ocol făcute chiar de domnitori din familia Calimah, cu care se înrudea, "pentru că și pînă acuma au fost scutiți de aceste dăjdii, fiindcă locuiesc în loc strîmt" (T.V.Ștefanelli, "Documente...", p.69).

Înainte de a aborda pomicultura propriu-zisă, este necesar mai întâi să precizăm semnificația locală veche a termenilor "livadă" și "grădină". Mențiunile despre acestea, atât ca toponime, dar mai ales ca apelative, abundă în documentele câmpulungene, însă ar fi greșit să credem că se referă, întotdeauna, la locuri cultivate exclusiv cu pomi fructiferi sau legume. Ele aveau, în primul rând, o determinare spațială, de localizare, și abia în al doilea rând una referitoare la modul de utilizare economică, fiind locuri de lângă gospodării ("livada casei"; "casa cu livada ei" etc.), opuse în general "moșiilor de câmp" (T.V.Ștefanelli, "Documente...", p.365,366). De regulă (dar nu obligatoriu), ca și casele de altfel, ocupau terenuri mai netede, (poduri de terase fluviale, versanți slab înclinați dar cu expoziție favorabilă față de Soare) și aveau soluri mai groase și mai fertile. Fiind și bine îngrașate cu gunoi de grajd și bine lucrate, reprezentau cele mai productive terenuri, iar pentru a se evita eventualele stricăciuni produse de accesul nedorit al animalelor se împrejmuiau cu gard. Aici erau micile suprafețe arabile cultivate cu legume și zarzavaturi, eventual secară, ovăs, câțiva pomi, dar mai ales aici se aflau cele mai bune fânețe (T.V.Ștefanelli, "Documente...", p. 7, 28, 296, 297, 304, 314-315, 318, 319 ș.a.). Într-adevăr, în marea majoritate a cazurilor apelativele "livadă" și "grădină" se referă în mod clar la pajiști rezultate prin defrișare, fiind așadar apropiate dacă nu sinonime cu "lazul" sau "curătura". De exemplu, la 1768, Runcul Dornei, care până atunci fusese folosit în devălmășie pentru pășunat și cosit, este împărțit "ca să-ș facă livezi pe tot omul câte de un stog de fân" (T.V.Ștefanelli, "Documente...", p.97).

Uneori, chiar și din poziția sau descrierea "grădinilor de moșie" ("coastă", "piatră", "dâmb", "la deal" etc.) se poate deduce modul lor de utilizare ca pajiști, (fânețe, pășuni), iar altele sunt numite direct "grădini de iarbă", ceea ce clarifică pe deplin problema (T.V.Ștefanelli, "Documente...", p. 356, 359; 237, 397). Pajiștile cu condiții naturale mai bune și bine întreținute se puteau cosi de două ori pe an ("părul ierbii" și otava) iar celelalte numai o dată, după care, spre toamnă, se pășunau (T.V.Ștefanelli, "Documente...", p.247, 327).

Din toate cele de mai sus rezultă că, la fel ca și în accepția locală actuală, grădinile și livezile erau situate mai mult sau mai puțin pe lângă case, având o utilizare agricolă complexă: fâneată (predominant), pomicultură, legumicultură, arabil.

Pomii fructiferi erau foarte rari și se cultivau numai în "zvoriștea casei", adică în spațiul din imediata apropiere a gospodăriei: "o căscioară în Câmpulungu cu locul ei înpregiur, și cu pomșor(i)"; "i-am dat casa cu zvoriște, câtă este a casii cu pomii cu tot" (T.V.Ștefanelli, "Documente...", p.83 și 103, documente din 1766 și 1769; a se revedea și pentru această problemă citatul din "Noth-und Hilferuf"). Zvoriștea era mică: "o casă cu zvoriște(a) ei, adică o gumătate de falci(e) și câțva pomșori" (T.V.Ștefanelli, "Documente...",

p.353). Este posibil ca această activitate să fie reflectată și în toponimia locală dacă acceptăm, așa cum procedează unii cercetători, că toponimul Sadova (numele unui pârâu și al unui sat vechi de lângă Câmpulung, menționat pe harta lui Cantemir, la care s-ar putea adăuga, este drept că în afara Ocolului, satul Sadău, situat pe pârâul omonim, din bazinul Sucevei superioare) ar însemna livadă, grădină cu pomi.

Suplinind carența de vitamine a hranei obișnuite a omului de la munte, fructele erau foarte prețuite. Se știe - și acest obicei s-a păstrat până recent - că țărani din zona de podiș străbăteau satele Bucovinei de munte cu căruțele încărcate cu "roadele pomătului", pentru a le vinde sau schimba pe produse necesare lor. La fel vor fi procedat și câmpulungenii, adăugând fructele la povara recoltei de cereale cu care se întorceau toamna acasă, din zonele unde arendau pământ pentru cultivare.

IV. Concluzii

În secolul al XVIII-lea, economia Ocolului Câmpulungului avea drept ramură de bază, definitorie, creșterea ovinelor și caprinelor, la care se adăuga creșterea bovinelor și cabalinelor. Acestora li se asociau o serie de activități mai mult sau mai puțin dependente: prelucrarea și comercializarea produselor animaliere (lână, lapte, piei, blănuri, seu pentru iluminat, foarte necesar, și care doar recent și cu greu a putut fi înlocuit cu petrolul lampant ș.a.), defrișarea pădurii în scopul extinderii pășunilor și fânețelor, pregătirea rezervelor de fân pentru iarnă, exploatarea și prelucrarea lemnului. Se poate spune că întreaga viață economică - meșteșugurile, comerțul și transporturile - era centrată pe zootehnie.

Economia zootehnică consta din îmbinarea păstoritului local (pendulatoriu - zilnic), în zona pajiștilor din hotarul satelor (T.Herseni, "*Probleme de sociologie pastorală*", 1941; considerat de P.P.Panaitescu, în "*Introducere la istoria culturii românești*", 1969, p.143-144, principala și cea mai veche formă de păstorit la români), cu păstoritul agricol (pendulatoriu - sezonier) cu stâna în munții apropiați (numit "*sedentar*" de R.Vuia, "*Tipuri de păstorit la români*", 1964, dar termenul riscă să genereze confuzii, atât prin el însuși, cât și în raport cu tipul precedent, după părerea noastră²⁰) și cu păstoritul pendulatoriu transhumant între munții Bucovinei și Podișul Moldo-Basarabean dintre Siret și Nistru. Toate cele trei tipuri, practicate în mod corelat, integrau regiuni oicumenice și suboicumenice cu caracter complementar, numai pe această bază putându-se explica mărimea deosebită a șeptelului. Tradiția, experiența, scutirile și privilegiile câmpulungenilor - printre care nu în ultimul rând cel referitor la transhumanță, care au acționat pe fondul condițiilor fizico-geografice favorabile, au permis creșterea unui număr foarte mare de animale, impunând ca apropiate de realitate informațiile lui Dimitrie Cantemir.

În schimb, aceleași condiții naturale au acționat restrictiv sau limitativ în ce privește creșterea altor categorii de animale și mai ales asupra culturii plantelor.

Caracterul extensiv și puțin diversificat al economiei loHxle medievale, specializată în creșterea animalelor și activități conexe, nu putea susține concentrări demografice sub formă de sate mari, ci mai degrabă mici, cel mult mijlocii, unele cu fizionomie și structură răsfirată, cele mai multe - dispersate (risipite). Tipul predominant de gospodărie era cel cu ocol întărit, la care se adăugau formele simple de habitat, sezonier sau permanent locuite și folosite (odăi, sălașe, târle sau bordeie), anexe economice care formau aureole în jurul satelor propriu-zise, mai ales al celor de pe văi, toate adecvate funcțiilor economice -

²⁰ În cadrul acestuia, N.Dunăre (Țara Bârsei, I-II, 1972-1974) deosebește după două subtipuri, care pot fi demonstrate și pentru zona Câmpulungului: a) păstorit de pendulare simplă cu vâratul la munte și iernatul în sat, și b) de pendulare dublă sau multiplă, cu vâratul la munte, dar tomnatul, iernatul și primăvăratul făcându-se în etajul fânețelor, la odăi, care devin în acest caz permanent locuite.

zootehnice îndeplinite.

Pe laturile vestică și sudică ale Ocolului, datorită densităților mult mai reduse de populație și încărcăturii mai mici de animale pe suprafața agricolă decât în Transilvania ("ne ajunge loc încă și-l prisosim") s-a evidențiat o puternică presiune demografică și economică, exprimată prin imigrații ale transilvănenilor și prin încercări vechi, repetate și prelungite de a văra și chiar ierna oile dincoace de cumpăna apelor, în Ocol, situații care au generat numeroase conflicte²¹.

Diferite activități agricole, cu deosebire creșterea animalelor, au lăsat numeroase "urme" în toponimia Ocolului și a regiunilor vecine: Oița, Stânișoara, Valea Stâni, Tomnatic, Văratca, Iernatic, Mutarea, Comarnic, Botoș (și alte forme derivate)²², Stegile (de la ștevie, plantă ruderală, obișnuită în zona stânelor), Sterparu (munte unde pasc oile sterpe, nemulgătoare), Fântâna Gălbezii, M. Tunzării, Strunga, Bâta și Pârâul Flocenilor - toate amintind creșterea oilor; Văcăria, Picioru Văcăria, Măgura Vacii, Runcul Vacilor, Iarovița, Ialovicioara, Lăptăria, Coasta Lăptăriei, Șveițaria - în legătură cu creșterea bovinelor; Măgura Cailor, Staniște, Cobăle, Cobiloara - pentru creșterea cailor; în sfârșit, pentru alte categorii de animale sau alte activități agricole se pot cita Arșița Caprei, Știubei, Prisaca (din lucrarea "Die Bukowina", Cernăuți, 1899, p.204 știm sigur că în acest caz toponimul vine de la creșterea albinelor respectiv stupină, și nu de la o eventuală fortificație, întăritură), Sadova, Sadău ș.a. Tuturor acestora li se pot adăuga extrem de numeroasele toponime legate de defrișări, care atestă indirect același scop agricol.

Résumé

Le travail représente un essai de reconstitution de la structure et l'importance de l'agriculture de "Ocolul Câmpulung Moldovenesc" (Bucovine), de la perspective de la géographie historique.

L'auteur analyse le rôle des facteurs naturels, économiques, sociales et politiques, en arrivant à la conclusion que la branche de base était l'élevage des ovins et des chèvres, auprès de l'élevage des bovins et des chevaux. La culture des plantes est peu importante à cause des conditions naturelles déficitaires.

Universitatea "Ștefan cel Mare"
Suceava

²¹ T. Bălan (1946), "Câteva documente bistrițene", în "Anuarul de Istorie Națională", vol. XI, Cluj, doc. XX/1687, p. 33 și respectiv doc. I/1578, p. 13.

²² I. Iosep (1987), "Contribuții la studiul oiconimelor din Obcinele Bucovinei", în "Lucr. Sem. Geogr. D. Cantemir", nr. 7, 1986, Iași.